

Rujana Jeger

BREZ DLAKE NA JEZIKU

O psih in ljudeh

V spomin moji noni Tonici

KAZALO

Predgovor.....	VII
Uvod.....	1
ALI JE PES ZA VAS.....	9
PES JE PES JE PES.....	17
KAKO DO PSA.....	25
OTROŠTVO.....	39
GONADE, GONADE.....	71
VSTANI-LEZI-SEDI-MRTEV.....	91
SEXY BEAST.....	103
KARNIVORI.....	117
SHIT HAPPENS.....	137
LETA MINEVAJO, PRIDE ČAS ...	149
LITTLE MISS CROATIA.....	165
PLAN B.....	181
Vprašalnik brez dlake na jeziku za mogoče lastnike mogočih psov iz mogoče psarne Rujane Jeger.....	195

Predgovor

Psi so z nami, bodisi kot naši družabniki in pomočniki, hrana in družba, ali vse to skupaj, zagotovo že petnajst, po nekaterih novih spoznanjih pa celo trideset tisoč let.

To ni le najdaljše sožitje, sodelovanje, partnerstvo ali kakor koli že želite to imenovati, ampak tudi globok obojestranski čustven odnos med dvema vrstama visoko inteligentnih sesalcev na Zemlji. Ko govorim o inteligentnih sesalcih, mislim na pse, saj znamo biti ljudje, kot vsak pes dobro ve, prekleto neumni.

Ta knjiga je moje osebno in zelo avtobiografsko videnje tega odnosa, torej v glavnem govori o meni in mojih psih. Upam torej, da bo uporabna, zanimiva in zabavna, ne samo drugim lastnikom (fuj, to zveni sužnjelastniško) oziroma prijateljem in ljubiteljem psov, ampak tudi tistim, ki jih nimajo. Predvsem pa upam, da jo bodo želeli prebrati tisti, ki samo (ali še vedno) razmišljajo o tem, da bi si omislili psa.

Zdaj se zdi tudi pravi trenutek, da vas opozorim, da pred vami ne stoji sterilna knjiga s politično korektno napisanimi nasveti o ravnanju s psom, zato prevzemam tveganje, da nekaterim ne bo všeč način, kako pri nekaterih stva-

reh rečem bobu bob. To ni leposlovje, nasprotno, izkoristila bom priložnost, da vam povem, da gre za knjigo brez žanra ali mogoče začetnico povsem nove hrvaške psološke (psofilске? kinološke?) proze. Knjigo sem začela pisati nekoga sončnega jutra, potem ko sem stopila pred hišo s svojo zdaj že pokojno 18 let staro psičko pasme Parson Russell terier in tam naletela na starejša zakonca s psom iste pasme, samo 17 let mlajšim, ki sta me ogovorila z naslednjimi besedami: »Oh, kako je vaš miren – naš je neznosen, komaj čakava, da se malo umiri. Povejte, kdaj se je vaš umiril?«

»Tale? Kaj naj vam rečem ... S 16-imi ...«

»16-imi kaj? Meseci?«

»Ne, leti.« Moja Chili je res ustrezala svojemu imenu – umirila se je šele, ko je popolnoma oglušela in delno oslepela.

»Aha.« Spogledala sta se. Zakonca sta bila namreč videti, kot da ju bo pes spravil v grob – ne samo s svojim obnašanjem, ampak dobesedno. Bila sta stara čez sedemdeset, terierji pa z lahkoto dočakajo tudi 15 let!

Prišla sem domov in pomislila, da bi jima morala ponuditi, da psa vzamem ali odkupim. Po kratkem premisleku pa sem ugotovila, da ne morem vzeti vseh psov, katerih lastniki ne vedo, kaj bi z njimi. Lahko pa naredim nekaj drugega. Sédem in pišem.

Uvod

Nekoč davno (od nekdanj sem želela napisati knjigo, ki bi se začela s temi besedami), **ko sem bila še čisto, čisto majhna, sem se bala psov**. Kadar smo šli na obisk k mami ni prijateljici s faksa, po kateri sem dobila ime, me je očka vsakič dvignil v naročje, preden je pozvonil na vrata. Prijateljica je namreč imela majhnega kodra, ki je name lajal kot ponorel, čisto možno pa je, da je bilo to samo moje subjektivno doživljanje. Normalno, da je pes lajal, ko je nekdo pozvonil ali potrkal na vrata – to je navsezadnje eden izmed mnogih namenov pasjega obstoja, ampak tega takrat nisem mogla vedeti. Če bi mi pojasnili, da pes laja zato, ker pazi hišo, in ne zato, ker bi imel nekaj osebnega proti meni ali ker bi se veselil gostov (lahko bi bilo eno ali drugo ali – oboje), bi se mogoče manj bala. Tako pa se mi je zgodilo to, kar se zgodi vsakemu majhnemu psu, kadar se mu približa velik: lastnik ga dvigne v naročje, kar drugega psa samo še bolj razvname, mali kuža pa ravno takrat začne umirati od strahu.

Kakor koli že, odkar sem končno obvladala svoj strah pred psi (in rešitev je bila arhetipsko preprosta: hranjenje

iz roke, najprej skozi okno, nato pa iz oči v oči), **sem si želela postati pes** – in ko sem ugotovila, da to nikakor ni možno, **sem hotela imeti psa**.

Medtem je za mano **35 let življenjskih izkušenj in družinja s psi** in glede na to, da me za različne nasvete pogosto prosijo ne samo drugi lastniki psov, ampak tudi tisti, ki šele razmišljajo o njih (največkrat zaman poskušajoč ujeti tisti trenutek, ko bi bili otroci dovolj odrasli, da ne bi celotno breme padlo nanje), ima ta knjiga mogoče nekakšen smisel. Ali z besedami mojega prijatelja, ki k meni občasno pripelje svojo majhno hčerko, da se družijo z mojimi psi (da preloži neizogibno): »Pa daj, napiši knjigo o psih; toliko veš o njih in tako rada jih imaš, da bi bila škoda, če iz tega nečesa ne narediš.«

Ampak ker nisem ne veterinarica ne behavioristka ali biologinja, zoologinja, trenerka in niti vzrediteljica psov, nisem mislila, da imam kaj povedati, a se mi je ideja, da začnem zapisovati pasje zgodbe, zdela zabavna. Približno takrat, ko sem se poigravala s to idejo, sem dobila novega psa in se odločila prebrati tudi knjigo, ki sem jo dobila skupaj z njim. To je bila klasična knjiga o vzgoji in negi psa, začela pa sem jo brati predvsem zato, ker je bila v nemščini, ki sem jo v zadnjem času preveč zapostavila. Žal se mi je – kljub priporočilom – zdelo, kot da berem priročnik ali navodila za ravnanje z neko tehnično napravo in ne z živim bitjem. Na kratko: bilo je sterilno, dolgočasno in utrudljivo branje, po katerem najverjetneje ne bi segli **ljudje, ki še nimajo psa, pa verjetno najbolj potrebujejo nasvete**.

Dejstvo je, da so **azili**, in kar je še slabše, **zavetišča** prepolni in temu trendu ni videti konca. **Nedolžni psi umirajo ali so usmrčeni zaradi ljudi**, ki so se spustili v nekaj, kar jim je ušlo izpod nadzora – bodisi živali niso kastrirali oziroma sterilizirali in so se razmnožile, mladičkov pa so se rešili na tak ali drugačen okruten in nepredstavljen način: ali so jih ubili ali pa zapustili, bodisi **so vzeli psa, ne da bi**

premislili, kaj to sploh pomeni, in so nekako pozabili vračunati stroške oskrbe in hranjenja. Med njimi so tudi tisti, ki so preprosto izbrali napačnega psa.

Psi se namreč ne razlikujejo samo po videzu in velikosti, ampak tudi po značaju in temperamentu, kar se, verjemite, prepogosto podcenjuje. Pogosto so tisti najmanjši tudi najbolj vročekrvni in potrebujejo veliko več pozornosti kot pa kakšni ogromni in mirni psi. Nekaj teh značilnosti se da seveda pripisati vzreji, marsikaj pa je posledica vzgoje oziroma genov. Da se razumemo, te gene smo manipulirali prav mi, ljudje, in to točno tako, kot nam je v tistem trenutku (pogosto pred več tisoč ali sto leti) ustrezalo.

Na žalost **ljudje izbirajo psa predvsem po kriteriju lepote**, manj skrbi pa posvečajo značilnostim pasme ali kakšnim drugim »banalnim« stvarem, kot je velikost, pogosto jih presenetijo celo čisto logična in splošno znana dejstva – na primer izpadanje dlake.

Če vas motijo dlake, **si kupite kakšnega plazilca ali ribico**. Sicer pa povprašajte naokoli, katera pasma psov najmanj oziroma sploh ne pušča dlake. Tudi takšne obstajajo, a so redke in vprašanje je, če vam bodo ustrezale njihove druge značilnosti. Prevečkrat sem slišala zgodbe v smislu: »Otroku smo kupili zlatega prinašalca, a se je izkazalo da je XY (nek član družine) alergičen na dlake«, ali: »Naš stari pes je bil tako miren, tega pa je treba neprestano sprehajati, za kar nihče nima časa ...«, ali: »Mi smo cel dan v službi, on pa uničuje stanovanje, tega ne zdržimo več ...« In vse te zgodbe se zaključijo z besedami »oddamo v dobre roke«, a včasih dobrih rok ni. Zato je končni cilj te knjige ozaveščanje čim več ljudi o tem, v kaj se spuščajo, da bo čim manj takšnih, ki bodo na začetku sezone poletnih počitnic ali smučanja psa vrgli na ulico. Za psa bi bilo idealno, če bi bili tisti, ki bi ga vzeli, krdelo, prijatelji in ne »lastniki«, ki s svojim »lastništvom« lahko delajo, kar se jim zahoče.

Kot sem napisala, niso vsi psi primerni za vse ljudi in zelo pomembno pri izbiri je upoštevanje dejstva, da videz ni vse. Glede na to, da nekateri ljudje izbirajo življenjske partnerje zgolj na podlagi videza, se bojim, da jim bom zelo težko pokazala, da fizična lepota ni nujno najboljši možni kriterij. Zveze in zakoni, osnovani na takih temeljih, pogosto trajajo manj kot življenjska doba povprečnega psa.

A pustimo to. Povedati želim samo to, da kljub velikim razlikam v videzu današnjih pasem ne smemo pozabiti, da so vsi psi zveri iz družine mesojedcev, ki se v samo 1,2 % razlikujejo od volka.

Da, ta mala čivava, ki jo nosite v torbici po promenadi, ima z volkom več skupnega, kot si mislite ...

Naj vas torej ne presenetijo, če se mali sladki beli koder ali maltežan (kot tudi večina drugih psov, da se razumemo, tu med pasmami ni razlike) ob prvi priložnosti ne upira degustaciji človeškega ali živalskega kakca – in samo nekdo, ki ima psa ali drisko, ve, kje vse so se ljudje sposobni podelati! To je normalno. V kakcih so vitamini, ki jih psi potrebujejo, poleg tega pa vašemu psu kakec prav čudovito diši in nikoli mu ne bo jasno, zakaj njegovi neumni gospodarji sedajo nad neko luknjo in brezskrbno splakujejo vitaminske dodatke, ki jih tako uspešno proizvaja njihovo telo. Nasprotno, psi si mislijo: cepci celo poskušajo prikriti ta čudoviti vonj z različnimi umetnimi sredstvi, ki so zoprni in celo škodujejo občutljivemu pasjemu smrčku!

Obstaja nekaj metod proti tej neprijetni navadi, a niso vedno učinkovite ali pretirano zabavne – razen če imate zelo razvit smisel za straniščni humor. O tem bo več govora pozneje v poglavju s primernim naslovom *Shit happens*, ki je posrečena parafraza verza pesmi Johna Lennona (*Darling Boy*, album *Double Fantasy*): »... *life happens while you are busy making other plans* ...«

Medtem ko mi kujemo načrte, ne glede na to, ali so človeški ali pasji, življenje preprosto teče naprej. Dejstvo je, da nekatere pasme psov v povprečju živijo manj časa ali so bolj podvržene genetskim napakam in boleznim, na genotipo pa imajo lastniki zelo malo vpliva. Zato je pomembno najti dobrega veterinarja, enako pomembno pa ga je obiskati, ko se vam zdi, da je s psom nekaj narobe. Preprosto zastrašujoče je, da ljudje namesto tega pomoč najprej poiščejo na spletnih forumih, podobno kot v tem primeru: »Pozdravljeni vsi, moj pes bruha in ima drisko že 4 dni – kaj naj naredim?«

Mnogi lastniki se niti ne zavedajo, da lahko zelo mlade in tudi stare živali v 4 dneh tako dehidrirajo in oslabijo, da jim mogoče ne bo več pomoči! Če vam ni jasno, da prevzimate odgovornost za življenje drugega, ne imejte psa! Več o tem v poglavju *Ali je pes za vas*.

Pes je pes je pes – če parafraziram Gertrude Stein in njeno rožo, vsak pes je pes, a niso vsi psi enaki, zato to poglavje govori o nekaterih lastnostih določenih pasem in izbiri psa. Seveda s tem ne podcenjujem tistih »navadnih«, generičnih psov, ki so pogosto najbolj odporni, nastali s križanjem dveh (križanci) ali več pasem (mešanci) – jasno pri njih ni mogoče z veliko verjetnostjo predvideti lastnosti, a po mojih izkušnjah so psi, ki jih človek pobere »s ceste«, iz kakšnega azila ali zavetišča, nagonsko tako hvaležni, da bodo svojo osebnost zelo spretno prilagodili vaši. Njihova prevladujoča značilnost, zaradi katere so z nami že več deset tisoč let, je ravno prilagodljivost.

Zakaj torej nisem vzela še enega takega? Kot sem že povedala, zaljubljena sem v Parson Russell terierje in še enkrat v življenju sem želela doživeti ta mali orkan – le da sem tokrat natančno vedela, v kaj se spuščam. Rezultat? Dopuščam, da Chili in Joy nimata do dlake enakega značaja, razlika pa je približno takšna kot pri ljudeh, ki imajo

otroke z malo večjo starostno razliko; ne glede na to, da so jih vzgojili isti starši, so otroci med seboj povečini povsem različni. Vsi se namreč spreminjamo – jaz nisem ista oseba, kot sem bila pred 20 leti. Tudi če bi bila Joy klon, pridobljen iz Chilijine celice (v ZDA obstaja tudi to – cena je od 50 000 do 100 000 \$), nikoli ne bi mogli biti enaki, saj ju ni vzgojila ista Rujana.

Sicer pa sem se odločila, da bo Joy verjetno moj zadnji terier; to seveda ne pomeni, da nameravam umreti mlada, kar s 44 leti tako ni več mogoče, ampak da upam, da bo zdrava, kolikor je to možno glede na genetiko, za ostalo pa se bom morala potruditi sama. Torej, če živi okoli 15 let, kar je običajna pričakovana starost za to in nekatere druge majhne pasme, bom jaz takrat imela skoraj 60 let, kar (iz vseh razlogov, ki sem jih že naštela) zagotovo ni starost, pri kateri bi povprečen človek kupoval tako aktivnega in zahtevnega psa. Enako velja za ljudi, ki imajo pri štiridesetih otroka in potem ta pričakuje od svojih staršev, da se bodo z njim ukvarjali ... Vse ima svoj čas. Obstajajo bolj mirni in prilagodljivi kužki kratkih tačk, ki imajo, kot bi rekel Cesar Millan, nižjo raven energije, s katerimi bi lahko mirno dočakala visoko starost, če jo sploh kdaj dočakam. Čeprav, kolikor se poznam, predvidevam, da bom to tako imenovano visoko starost dočakala v hiši, polni raznora-znih psov in s strojem za metanje teniških žogic. In ko smo ravno pri starosti, moji psi so jo večinoma dočakali – nekateri so imeli več sreče, nekateri manj, kar lahko preberete v poglavju *Leta minevajo, pride čas ...* Pripravite robčke.

In za konec, velik del te knjige je napisan na telefon, med odmori, ko je mali orkan spal. Če bi vzela v roke svinčnik (če smo že pri tem, tudi kateri koli drug predmet), bi bil to takoj klic k igri. Izkazalo se je, da je na prenosnem računalniku zelo prijetno sedeti, velikokrat pa sem se znašla

tudi v zgrbljenem položaju z malo pošastjo v naročju ali na ramenih. Verjemite, ko mali terier (in večina drugih kužkov z mlečnimi in vampirsko ostrimi zobki) spi, je zadnje, kar želite, ga prebuditi in oditi po delovne pripomočke. Ker naslednjih nekaj ur od dela prav gotovo ne bo čisto nič.

Tako je eno od najvažnejših poglavij pasjega življenja v bistvu tudi najzahtevnejše in najvažnejše obdobje katerega koli življenja, in to je *Otroštvo*.

Govor bo o prehrani, kakanju, lulanju, zavarovanju nevarnih predmetov v hiši, privajanju psička na vaš ritem življenja in aktivnosti, katerih del je tudi on, med katerimi je na prvem mestu odsotnost od doma in nato vse ostalo: kuhanje, kopanje, spanje in da, tudi seks.

Seks, zakaj seks, se sprašujete? Omenila bom samo to, da se ob malem psičku med seksom lahko sprostijo samo ljudje, ki delajo v laboratoriju, kjer izvajajo poskuse na živalih in so imuni na cviljenje in zavijanje. Kajti če boste psa pustili zunaj sobe, bo tako zavijal, da je prav možno, da bodo sosodje poklicali policijo in/ali društvo za zaščito živali, če pa ga boste pustili v sobi, bi bilo dobro, da ste vsaj naklonjeni piercingu ... tudi na intimnih delih ... ali da imate lulčka pod vzglavnikom. Vam bom razložila, ko bo čas za to.

Prav tako bo ljudem, ki nimajo živali in jim je neprijetno »to« delati pred Flokijem ali Micko, ali če niso naklonjeni temu, da jih psi »jahajo«, koristilo poglavje *Sexy beast*, ki vsebuje niz praktičnih nasvetov in peščico zabavnih zgodbic na to temo ...

In ko smo že pri seksu, moj koder Charlie je postal očka v pozni starosti 10-ih let, za kar je dobil vzdevek Zvonko po hrvaškem igralcu Zvonomirju Rogozu, ki je bil znan po tem, da je skupaj z legendo nemega filma Hedy Lamarr zaigral v prvem evropskem erotičnem filmu *Ekstaza* ter da je pri 90-ih dobil otroka z okoli 60 let

mlajšo ženo. O spolnem nagonu (in ne o evropskem erotičnem nemem in črno-belem filmu) več v poglavju *Gonade, gonade*. O brejosti in kotenju psov tako nekaj vem – ne sicer po lastni volji. Bila sem namreč neodgovorna in v istem stanovanju imela psa in psičko, oba nekastrirana, seveda. Bilo je samo vprašanje časa, kdaj se bo nekaj zgodilo – no, tudi jaz sem se zgodila, pa verjetno tudi mnogi izmed vas. Navsezadnje, če si tega res ne bi želela, bi ju prav gotovo kastrirala. Tako pa sem bila prisiljena dati odpoved in preživeti dva meseca kot babica. In niti najmanj mi ni žal. Konec koncev sem takrat začela pisati svojo prvo knjigo in odkrila, kaj želim početi v življenju, tako da na nek način tudi svojo kariero dolgujem najboljšemu človekovemu prijatelju.

In za konec, lepo vas prosim, začnite s poglavjem *Ali je pes za vas*.

Izpolnite priloženi vprašalnik. Poglejte se v ogledalo. Poglejte resnici v oči in dojemite, da vas nihče nikoli ne bo imel brezpogojno rad, niti vi sami. K sreči so tu psi. In psi so, seveda, zakon.

Vendar najprej razmislite ...

ALI JE PES ZA VAS

Morda bi se morali najprej vprašati, **zakaj ljudje sploh imajo pse** – tu seveda govorim predvsem o psih hišnih ljubljencev in ne o delovnih psih. Verjetno je razlogov toliko, kot je ljudi, vendar sem jih vseeno skušala strniti na toliko, kot imam prstov na roki, začenši s tistim, ki se je meni osebno zdel najmanj pomemben ...

- Psi potrebujejo veliko gibanja, od česar imajo korist tudi lastniki.

VENDAR – veliko ljudi misli, da je desetminutni sprehod na povodcu trikrat na dan gor in dol vzdolž ulice dovolj. Če pa psa odpeljejo v park, prepogosto porabijo čas za pogovor z drugimi lastniki (ali sedijo na klopi z mobitelom v roki) in ne posvečajo pozornosti, kaj medtem počnejo njihovi psi.

Načeloma bežim od takih ljudi, ne samo zato, ker sem ljudomrznež – če pa mi je s kom prijetno, se dogovorim za skupni sprehod, saj mi samo čvekanje ni dovolj za trošenje kalorij, čeprav sem sposobna brbljati na dolgo in

široko. Vsak park ima redne obiskovalce in čenče, s katerimi se ne želim obremenjevati, tako da se s psi vsak dan sprehajam nekje drugje, da ne meni ne psom v življenju ni dolgčas.

- Psi so sijajni za spoznavanje novih ljudi in dober razlog, da lastnika zvlečejo v družbo.

VENDAR – ne bi smeli biti statusni simbol ali modni dodatek, ki bo naslednjo sezono zavržen.

Poleg tega opažam, da si nekateri ljudje omislijo različne zahtevne pasme psov, ki so resda eksotične in pritegnejo pozornost, toda vprašanje je, če se njihovi lastniki zavedajo, da je treba kožne gube pri šarpeju čistiti vsak dan z borovo vodo in palčkami za ušesa, ali da se afganistanskega hrta češe vsak dan po eno uro, ali da se mopsi (in nekatere druge pasme) skotijo izključno s carskim rezom ... Se pa strinjam, da so psi dobra terapija za sramežljive in zadržane ljudi – meni so v življenju veliko pomagali. Iskreno gledano, dvomim da bi kdaj šla na Sljeme ali vsak dan na sprehod v naravo, če ne bi imela psa. Po vsej verjetnosti bi se stopila s kavčem in tehtala milijon kilogramov, saj bi cele dneve prežдела pred računalnikom, brala knjigo ali gledala dokumentarne filme po televiziji. V zadnjih letih sem celo odkrila, da imam rada sneg – zahvaljujoč psom.

- **Psi imajo radi pozornost ljudi in jo tudi vračajo** – ljudje z veliko težavami imajo pogosto radi nekaj ali nekoga, ki jim preusmeri pozornost od lastnih stisk.

VENDAR – **psi prinašajo tudi svoje težave** – od težavnega vedenja (za kar so največkrat krivi lastniki sami, a ne vedno in ne v celoti) do zdravstvenih težav, kar lastnikom

prinese še več težav – tako čustvenih kot finančnih. Če upoštevamo, da kastracija oziroma sterilizacija stane od 600 do 1000 kun (približno 77–130 evrov), vsakoletno cepljenje pa okoli 250 kun (približno 32 evrov), se mogoče zdi, da to »pojasni« veliko število zapuščenih psov, vendar pa me preseneča, da ljudje niso sposobni o vsem tem razmisliti, preden psa kupijo.

K sreči je zdaj tudi pri nas na voljo zdravstveno in živiljenjsko zavarovanje za živali in poznam mnogo ljudi, ki so svoje pse zavarovali. Bojim pa se, da v državi, kjer zdravstvo za ljudi nameni iz leta v leto manj posegov in postopkov, ne smemo preveč pričakovati.

Moj nasvet je: varčujte na igračah in ležiščih – pes ima dovolj eno odejo in občasno kako palčko. Ne varčujte pa na kvalitetni hrani, saj boste tako dolgoročno privarčevali z obiski pri veterinarju. Konec koncev, enako velja tudi za ljudi. Ne glede na to, koliko o tem govorimo.

- **Psi pomagajo zmanjševati raven stresa in nižajo pritisk**, zato drugod po svetu bolnišnice in domove za starejše obiskujejo terapevtski psi.

VENDAR – med odraščanjem nekega povprečnega mladička bo vaša raven stresa večinoma v rdečem območju. Če bi si sama v določenih trenutkih življenja s psi merila pritisk (ki je že tako visok), bi najbrž odkrila, da sem medicinski fenomen in da bi me že ničkolikokrat moralo pobrati od kapi! Ker pa mi niti en pes ne more dvigniti pritiska toliko, kot to znajo nekateri ljudje, sem prepričana, da so moji psi v resnici – terapevtski psi.

Če je to vaša motivacija za psa, vendar (zaradi zdravja ali pomanjkanja časa) niste sposobni ali pripravljeni vložiti časa v njegovo vzgojo, potem si raje omislite mačko in skupaj predita v fotelju.